Författare: Saga Sandin Bankovic

PROSTITUTION PÅ 1870 TALET I MALMÖ

Glädjekvinnor
Under
1870 talet
I
Malmö

1847 infördes i Sverige en så kallad reglementering, ett sätt att enligt staten förebygga spridandet av veneriska sjukdomar genom medicinska undersökningar. Reglementering fanns i flera olika länder och innebar att prostitution kontrollerades genom olika typer av regleringar. Regleringarna fungerade annorlunda i olika länder men inriktade sig nästintill enbart på kvinnor. Kvinnorna som fått stämpeln som offentligt lösaktig kvinna blev övervakad och registrerad, hon blev reglerad utifrån det reglemente som fanns i landet. Flertalet kvinnor fick inte bära vissa kläder, visa sig på namngivna gator och hade i vissa fall utegångsförbud efter klockan elva. De lösaktiga kvinnorna var också tvungna att genomgå läkarundersökningar veckovis för att myndigheterna skulle kunna kontrollera att de inte var smittade av veneriska sjukdomar.

Mellan åren 1870–1880 skedde en befolkningsökning i Malmö, befolkningsmängden steg med 48,7% och ökningen berodde liksom i andra delar av Sverige på den allt mera utbredda urbaniseringen.

Fattigt folk på landsbygden sökte sig in mot staden för att hitta ett bättre liv än de som under tiden fanns på Skånes slätter. Vissa som sökt sig in till staden lyckades skrapa ihop tillräckligt med pengar för att resa vidare med emigrantångaren till det allt bättre Amerika. 1870-talet var i Sverige en blomstrande tid för det industriella och därmed det ekonomiska livet vilket Malmö också tog del av.

Länsstyrelsen påpekade under årtiondets första hälft att skördarna hade blivit bättre och priserna hade stigit på ladugårdsprodukter och kreatur. Flera arbetare behövdes och med det steg lönen men också levnadskostnaderna, något som dock inte ansågs vara ett problem för den ”ordentliga arbetaren” under tiden. Järnvägarna och lättillgängligheten till vattnet gjorde att handelsnätverket breddades och fabriker dök upp i varje vrå och skrymsle. Mellan Stora Nygatan och Baltzarsgatan låg den ångande Bomullsfabriken och på andra sidan Nygatan låg Malmö Yllefabrik.

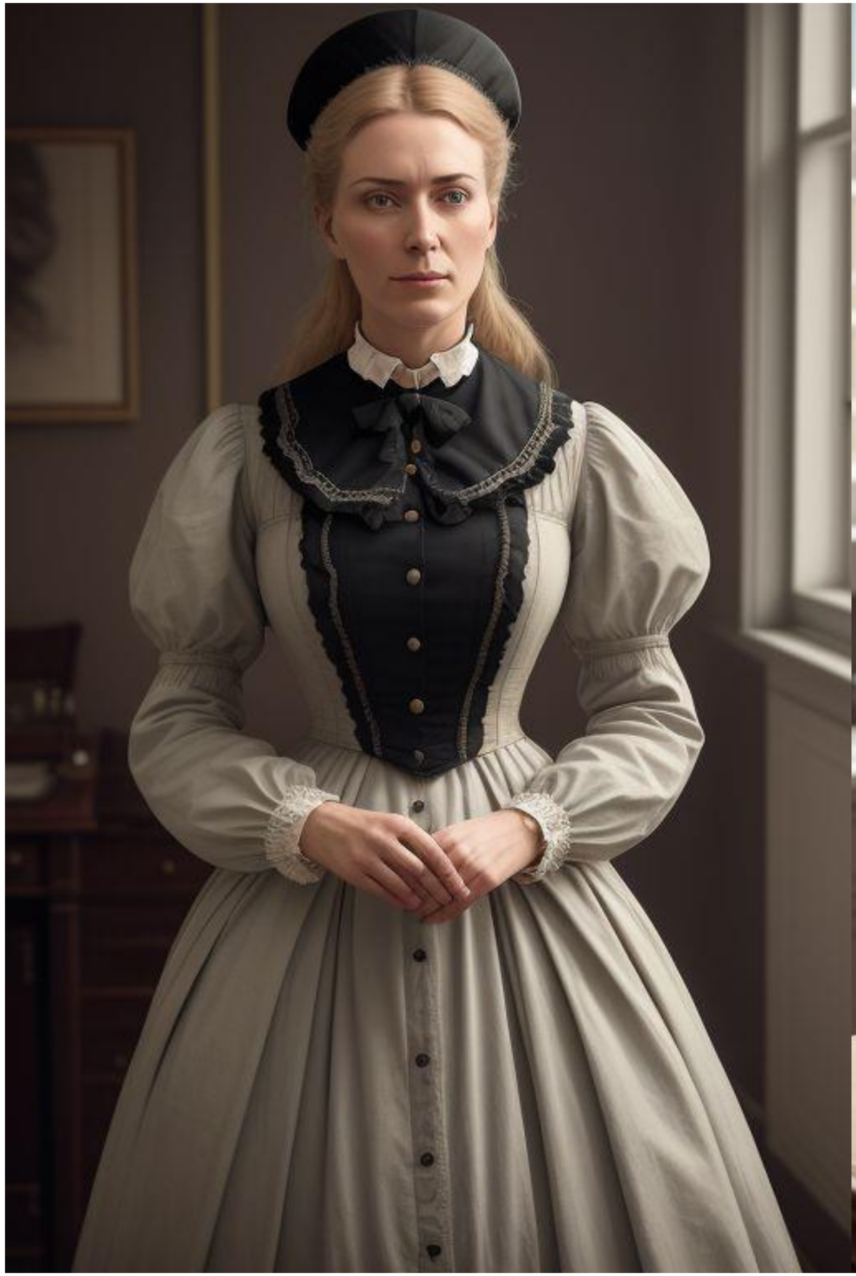

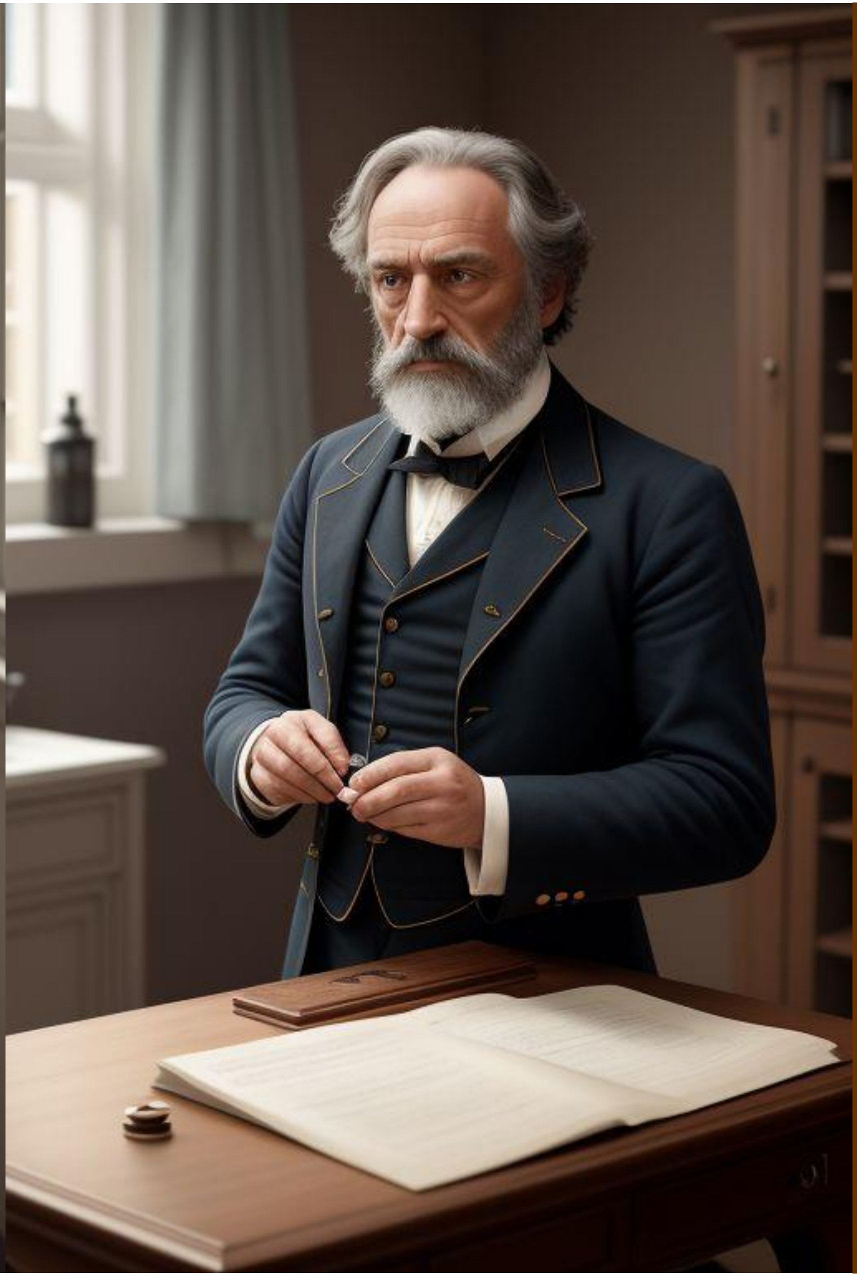

Doctor
Liljekrantz

Undersöker

Maria Sofia
Svensson

från Malmö

Även en tobaksfabrik lågbelägen i staden, vid Västergatan kunde Kockums tobaksfabrik finnas. Med fabrikerna kom också ljudnivån i staden att höjas, dock var det inte enbart fabrikerna som bidrog till oljudet som spreds. Även flertalet hantverkare som befann sig runt om i staden medverkade till den allt högre akustiken, snickare, plåtslagare, smeder och skomakare var några av dem.

1874 tog Axel Adlercreutz styret över Skåne län vilket medförde att ” det lättsinnigare livet”, som Bjurling kallar det, fick det mindre lätt i staden. Adlercreutz som hade en starkt kristen personlighet genomförde en rad åtgärder och med honom kom de omtyckta men också vulgära ”cafés chantantes” att bli förbjudna. De omoraliska som Bjurling beskriver gruppen av folk, kom därmed att söka sig till andra och nya ställen. Dessa typer av ställen var i Malmö lokaliserade vid bland annat Davidshall och Fredriksberg, däremot fick herrarna där nöja sig med att i smyg tafsa på servitriserna menar Bjurling.

Däremot fanns det en viss grupp som Adlercreutz inte kunde har större inflytande på, de prostituerade kvinnorna. I och med den allt sämre ekonomiska konjunkturen blev gruppen av lösaktiga kvinnor allt större i Malmö och stadsläkaren hade år 1876 konstaterat att kvinnorna hade ökat från 28 till 38.

Med reglementeringen kring lösaktiga kvinnor som infördes i Sverige 1847 kom dessa 38 kvinnor att undersökas av läkare eller besiktas som Bjurling beskriver det, 1057 gånger under året och varannan vecka. Enligt sedlighetspolisen under tiden var hörnet vid Humlegatan och Grönegatan ett syndens näste där prostitution ofta utspelade sig.

Regleringar kring prostitution upprättades för första gången i Frankrike ochreglementeringarna spreds senare vidare till andra länder i Europa under namnet ”det franska systemet”. Lagar och regler kring prostitution kom att uppstå redan innan den franska revolutionen men under 1800-talet kom det att få allt mera uppmärksamhet och genomslagskraft. Systemet som upprättades kom att bestå av regler i form av kommunala regleringar och regler för hur kvinnorna skulle leva. Kvinnor som var registrerade som prostituerade skulle genomgå läkarundersökningar regelbundet och runt om i Frankrike fick städerna bestämma vilken typ av reglementeringar som skulle införas. Systemet blev snabbt framgångsrikt och den franska polisen blev efterfrågad, hur kunde ett så lyckat system fungera och hur skulle de etableras i andra länder? Flera länder i Europa kom under 1800-talet att införa liknande system däremot låg Norden i utkanten av detta nytänkande då länderna under tiden låg i ofrivillig union, tvångsstyre och försökte eftersträva en fredsperiod. Under 1840–30-talet började dock länderna i Norden att försöka etablera system likt det i Frankrike.
Fler könssjukdomar spreds och syfilis kunde i värsta fall och omständigheter leda till döden.
Under slutet av 1800-talet kom en läkare vid namn Axel Holst att förespråka införandet av reglementering av prostitution för att minska spridandet av veneriska sjukdomar något som fick stort medhåll. Jansdotter och Svanström beskriver i sin text hur uteslutande kvinnor kom att tvångsundersökas av läkare med införandet av reglementering av prostitution i Norden. Reglementeringen kom att utvecklas med tiden och från att gå från att vara ett sätt att kontrollera prostitution och hålla i schack veneriska sjukdomar blev det i stället en möjlighet för staten att administrera prostitution för att upprätthålla en slags moral och ordning i samhället. I Norden var reglementeringen likasinnad i alla länder, den föreskrev vilka tider kvinnor fick vara ute, hur de skulle klä sig och uppträda samt var de fick gå. Införandet av regler innebar därmed en större byråkratisk process, kvinnor som misstänktes för prostitution kom att övervakas. Övervakningen registrerades sedan och saker så som läkarundersökningar, arresteringar, internering på arbetshus och fängelser kom att skrivas ner.

Majoriteten av kvinnorna i studien (90 totalt) konfirmerades i åldrarna fjorton till sexton år och många av dem valde därefter att söka sig vidare till andra städer och arbeta. De som hade Malmö som födelseort valde oftast att skaffa sig ett arbete i staden eller i Köpenhamn. En av dessa var Anna Sofia Fredriksson som föddes den tolfte april 1856 i Malmö. Hon konfirmerades vid sexton år ålder och arbetade därefter i fabrik.

En annan av dessa kvinnor var Johanna Persson som föddes 1851 i Maglarp socken. Johanna blev vid sexton års ålder konfirmerad i Trelleborg och flyttade därefter till Malmö stad och arbetade i fabrik. Efter det hade Johanna ingen annan tjänst utan blev vid sjutton års ålder förförd och levde därefter ett lösaktigt liv. Både Anna och Johanna är typexempel på de kvinnor som funnits i materialet för denna studie, flertalet kvinnor arbetade antingen som piga eller på fabrik och därefter eller under tiden kom de av olika anledningar att leva lösaktigt.

Den första kvinnan som presenteras i materialet för 1878 är Anna Kristina Nyberg. Anna blev vid 15 års ålder konfirmerad och samma år blev hon även förförd. Hon födde senare vid sexton års ålder en pojke som kom att uppfostras av hennes föräldrar. Materialet ger oss inte mycket mer information om Anna än detta, men det framgår att hon senare valde att ingå äktenskap och 1887 flyttade hon till Amerika.

Kjersti Bengtsson som föddes i Malmö 1860 noterades. Hon skrevs ner i kriminalpolisens dokument 1879 och hade innan dess levt i sitt föräldrahem fram till dess att hon konfirmerades vid femton års ålder. Därefter arbetade hon en tid i en tändsticksfabrik. Kjersti blev vid sjutton års ålder förförd av tre män enligt materialet, sjömannen Jöns Andersson, handlaren Petterson och handlaren Fritz Ryberg.

Majoriteten av de 90 kvinnor som undersökts inte härstammar från Malmö stad. 39 kvinnor i materialet är födda i Malmö och resterande 51 kvinnor är födda antingen i kringliggande städer, nuvarande stadsdelar till Malmö eller från städer i andra landskap och områden. Dessa 51 kvinnor har genom olika livsval kommit att flytta till Malmö och med det skrivits ned av kriminalpolisen. Från flertalet städer är det under den undersökta perioden enbart en kvinna som flyttat till staden och i fem andra fall är de fler än en som valt att flytta till Malmö från samma stad eller socken. Det ska tilläggas att nuvarande stadsdelar till Malmö så som Hyllie, Fosie och Sibbarp räknas i studien som ”egna orter”. Det är enbart de kvinnor som i materialet angivits ha Malmö som födelseort som räknas till Malmö.

Runt omkring Malmö finns flertalet städer och här kan vi finna flera tätorter till runtomliggande nuvarande kommuner. I materialet nämns bland annat Vanskiva som idag är tätort i Hässleholms kommun, centralorten Lund i Lunds kommun, Klagstorp och Lilla Alstad som är tätorter i Trelleborgs kommun. I materialet, som nämnts tidigare, finns även stadsdelarna Fosie, Hyllie och Sibbarp till Malmö. Andra födelseorter som nämnts är också småorterna Stora Harrie i Kävlinge Kommun, Slimminge i Skurups Kommun och Börringe.

Materialet vittnar om att flera kvinnor faktiskt arbetade på just en fabrik i Malmö eller Köpenhamn under någon tidpunkt under deras liv. En av dessa kvinnor i materialet är Maria Elisabeth Danielsson som föddes i Landskrona 1848. Hon vistades i föräldrahemmet till dess att hon vid tretton års ålder fick tjänst som barnflicka, därefter konfirmerades hon vid 15 års ålder. Efter konfirmationen flyttade hon till Malmö och arbetade en tid på fabrik i Köpenhamn innan hon tog anställning på Cigarrfabriken i Malmö som fabriksarbeterska. En annan kvinna är Josefina Andersson som 1854 föddes i Halmstad. Josefina fick som nittonåring anställning på Bomullsfabriken i Köpenhamn där hon arbetade fram till dess att hon fyllt tjugotvå år. Hon flyttade därefter till Malmö.

GLÄDJEKVINNOR I MALMÖ

Av de 90 kvinnor som undersökt för denna studie innehade 30 kvinnor ett nedskrivet smeknamn. I tabellen nedan presenteras kvinnorna, deras smeknamn, utseende och födelseort med en slutsats kring smeknamnets uppkomst.

Maria Sofia Svensson ”Krull” Malmö

Augusta Maria Larsson ”Klar i särken” Malmö

Anna maria Abrahamsson ”Obertyskan” Maglarp

Mathilda Carolina Stillström ”Öländningen” Böda

Lovisa Ulrika Johansson ”Röda Lovisa” Skallmeja

Anna Smith ”Svarta Anna” Slimminge

Anna Sofia Hansson ”Mormors katt” Malmö

Christina Maria Jönsson ”Knytet” Alseda

Carolina Svensson ”Kurens mormor” Malmö

Augusta Johansson Persson ”Fy för satan” Lund

Mathilda Persson ”Limhamns Bothildan” Fosie

Johanna Andersson ”Garfvaretösen” Lund

Ingerid Jönsson ”Fröken Wrede” Uppmanna

Elna Månsson ”Tuut” ”Hvita Fåret” Wollsjö

Det fanns en gång en gata. Så kan man väl inleda detta inlägg om en gata i gamla staden, som inte längre finns. Den smala gatan kallades på mitten av 1500-talet ”Grönnegade”, förmodligen efter de hagar och trädgårdar som låg utmed gatan. Vid slutet av 1600-talet bestod bebyggelsen på båda sidor om gatan uteslutande av små envåningshus med trädgårdstomter och hade karaktär av lantlig miljö och vid den här tiden kom gatan att kallas ”Grönegatan”. Utmed södra sidan av gatan låg de ”Mohrbeckska själebodarna”, som bestod av nio små hus som var uppbyggda av borgmästare Mohrbeck till bostäder för fattiga människor. Husen var en gåva av borgmästaren och byggdes troligen på 1660-talet.

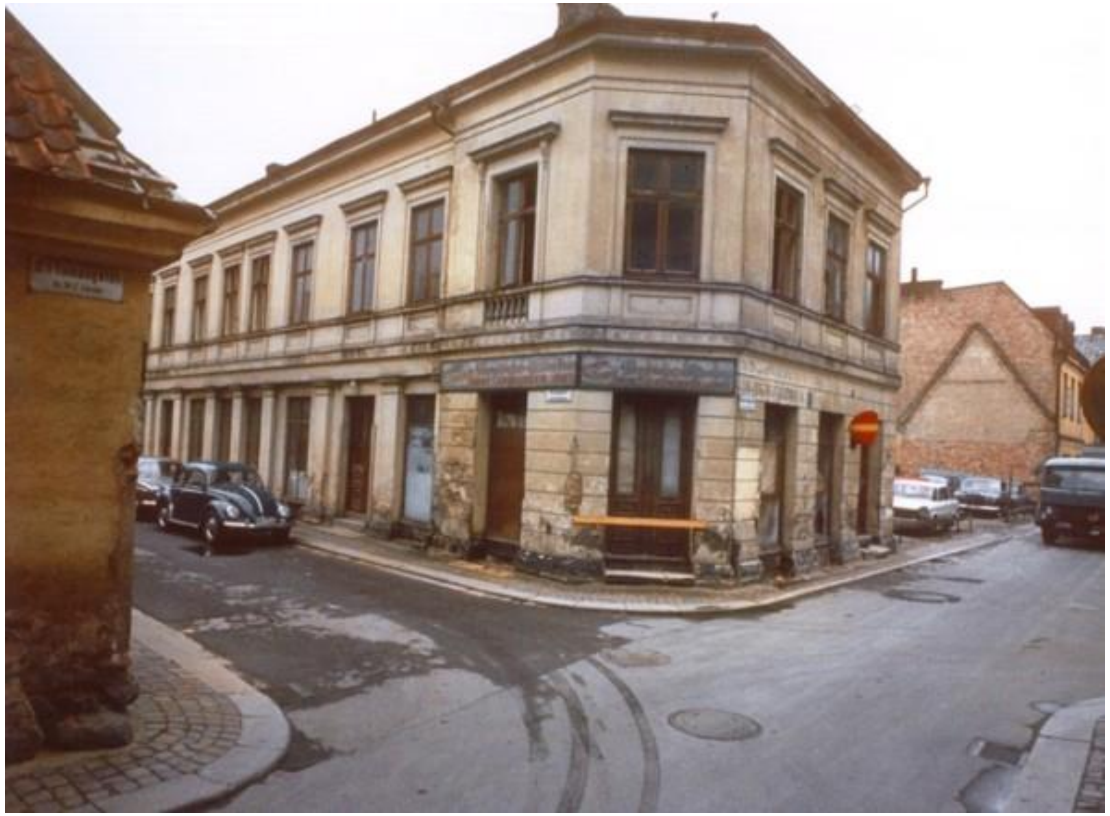

Hörnhus vid Kattsundsgatan (höger sida) och Grönegatan (vänster sida) på 1960-talet som med tiden kom att rivas. På andra våningen i huset fanns en populär restaurang på 1880-talet dit arbetare och poliser gick för att äta. Restaurangen kallades ”Gröna Katten” efter gatornas namn. Här kunde man få smörgåsbord med snaps för 75 öre, tvårättersmiddag för 40 öre, stekt spätta för 30 öre och hade man tillräckligt med kosing kunde man få en konjak för 25 öre.

Mot slutet av 1800-talet började den lantliga miljön med låghusbebyggelsen att ändra karaktär. Då revs ett antal av de små husen på östra sidan om gatan och på tomterna tornade nybyggda tre- och fyravåningshus upp. Vid den här tiden började prostitutionen bli ett problem kring detta område. Vid den närliggande Humlegatan hade flera prostituerade bosatt sig och snart fick även Grönegatan besök av det lätta gardet. Omkring 1895 fick polisen flera klagomål av de boende om all den nattliga aktivitet som förekom på denna gata. Extra intressant hur livet på Grönegatan kunde förhålla sig är det odaterade brev som en dag inkom till polismästaren. Brevet är mer eller mindre en klagoskrift
från prostituerade kvinnor som ironiskt nog klagar och besvärar sig över en annan prostituerad. Avskrift av klagoskriften till polismästaren:

”Herr polismästare vi prostoerade qvinnor vilja underrätta Herr polismästaren om hurrudant lif Elsa i Grönegatan No 62 håller Ingen herre gift eller ogift får gå i fred igenom gatan hon springer helt naken ut på gatan och ber dem komma in och bjuda bier porter och vin det värsta värdshus hålles der Herrarne klaga öfver Hur oförskämdt hon är, inte nog med hon är ensam för kom har resande qvins, en tre a fyra stycken ibland när herrarne då har bjudet hvad de tycka på och vilja gå så börja eldgaffel och flaskor dansa ikring hufvudet på dem I Grönegatan 60 klagar öfver hur många fönsterrutor de har fått inslagna och inte en natt går som de får ha fred.

En annan kvinna som skrevs ned i kriminalpolisens dokument var Anna Sofia Jönsson som föddes 1856 i Malmö. Anna började vid sjutton års ålder arbeta på fabrik där hon arbetade ett och ett halvt år. Hon förfördes när hon var arton år gammal och kom därefter att leva ett lösaktigt liv. Anna befriades från besiktningsbyrån i oktober 1877 då hon ingått äktenskap och flyttade senare år 1883 till Amerika. En kvinna som under denna studie kom att sticka ut var Johanna Björk. Hon var den enda av dessa kvinnor som efter att ha ingått äktenskap kom att återgå till prostitutionen och bli återupptagen hos besiktningsbyrån. Däremot kom hon senare 1880 att återigen bli befriad. Materialet berättar dock inte vad som skedde med henne därefter eller om hon återgick till sitt äktenskap.

Den övervägande delen av kvinnorna förfördes i en ålder av sjutton år och därefter arton år. Detta tyder på att den ålder som kvinnorna befann sig i när de blev förförda inte låg långt ifrån den tidpunkt i livet när kvinnorna konfirmerats som generellt i materialet låg i åldrarna 14 till 16 år. Konfirmationen var mer då än nu en slags övergångsrit från barndomen till det alltmera vuxna livet som kvinnan med konfirmationen äntrade. Detta är något materialet kunnat visa på där vi kan se att de flesta kvinnorna valde att lämna hemmet strax efter det att de genomfört konfirmationen.

De antal kvinnor som förfördes i åldrarna femton till och med arton år får vi en majoritet på 54 kvinnor som förfördes direkt eller något år efter det att deras konfirmation ägt rum. Detta ges med ett undantag i materialet där en av flickorna redan vid tretton års ålder blev förförd, två år innan det att hennes konfirmation ägde rum. Det studien kunnat visa på är att kvinnorna blev förförda i en ålder mellan tretton och tjugotre år, med undantaget fjorton års ålder i vilken ingen kvinna uppgivit att hon blivit förförd. Den ålder där flest blev förförda var sjutton års ålder och därefter arton års ålder. Enbart en kvinna förfördes i åldern tretton respektive tjugotre.

Utifrån det resultat som studien framkommit till kan vi alltså se att majoriteten av de prostituerade som blev inskrivna av kriminalpolisen i Malmö hade flyttat från sina födelseorter till Malmö. Kvinnorna kom från flera delar av Sverige men främst från Svealand och Götaland, med undantag från de kvinnor som flyttat till Malmö från Danmark och Norge och de som fötts i Malmö.

Majoriteten av kvinnorna som lyckades befria sig från prostitution gjorde detta genom att ingå äktenskap. I studiens resultats del lyfts ett antal kvinnor och deras livsöden och vi kan se att de genom äktenskapets befrias från besiktningsbyråns institution. I några av fallen kan vi även se att kvinnorna antingen själva eller tillsammans med respektive flyttade till Amerika.

Källa: utdrag från:

Malmös glädjekvinnor En studie om prostituerade kvinnor i Malmö 1874–1879
Författare: Saga Sandin Bankovic
Examinator: Hans Hägerdal
Handledare: Roddy Nilsson
Termin: HT21
Ämne: Historia
Nivå: C-uppsats

Källa och beskrivning bilaga
Kriminalpolisen i Malmö (M) DIV:1 (1874-1902)
Tabell över de födelseorter som funnits i kriminalpolisens liggare över lösaktiga kvinnor 1874-1879. I den högra kolumnen visas antalet kvinnor som fötts på orten.

Stockholmskällan. Prostitution och människohandel?
https://stockholmskallan.stockholm.se/teman/kriminalitet/prostitution/ (2021-11-21)
Folkhälsomyndigheten. Stigmatisering kopplad till psykisk ohälsa.
https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/6191b7bece1e4e25b69cc291cfedbdf2/stigmatisering-kopplad-psykisk-ohalsa.pdf (hämtad 2021-11-21)
Malmö stadsakriv (MSA)
DIV: 1 Liggare över lösaktiga kvinnor. (Digitaliserad kopia i Arkiv Digital.)